

Διαμαρτυρία στη Νέα Υόρκη

Η οικονομική αλλά και η πολιτική κρίση, ο νέος ρόλος του συνυπεύθυνου κράτους, η απώλεια της ηθικής νομιμοποίησης της επιχειρηματικής δράσης, όπως **τα αφηγείται** ο πρώην πρωθυπουργός Κώστας Σημίτης

Η πτώση των δογμάτων

ΚΩΣΤΑΣ ΣΗΜΙΤΗΣ
Η κρίση

Εκδόσεις Πόλις, 2008, σελ. 120,
τιμή 10 ευρώ

ΤΟΥ **ΝΙΚΟΥ ΜΠΑΚΟΥΝΑΚΗ**

Ο πραγματιστής που γνωρίσαμε γράφει ένα βιβλίο για την κρίση. Ο Κώστας Σημίτης δεν συμμερίζεται γνώμες αυτών που υποστηρίζουν ότι η παρούσα κρίση υποθηκεύει το μέλλον του καπιταλιστικού συστήματος. Και δεν τις συμμερίζεται γιατί πολύ μεγαλύτερες αναταραχές στο παρελθόν, όπως η ύφεση του 1929 και οι δύο παγκόσμιοι πόλεμοι, δεν οδήγησαν σε ριζοσπαστική αλλαγή του καπιταλισμού. Εκείνο που μπορεί να προκύψει, γράφει ο Κώστας Σημίτης, είναι «νέες μορφές οργάνωσης χρηματοπιστωτικής δραστηριότητας και νέες αντιλήψεις για τη σχέση κράτους και αγοράς». Για τον πρώην πρωθυπουργό τα κράτη ζουν σήμερα μία από τις λίγες στιγμές τους, που «χωρίς ισχυρές αντιρρήσεις μπορούν να επιβάλουν κανόνες παιγνιδιού στις επιχειρήσεις». Έτσι το πολιτικό ζητούμενο της διαμάχης που θα ξεσπάσει αμέσως μετά τη μερική εξομάλυνση της κατάστασης θα αφορά τον ρόλο του συνυπεύθυνου κράτους. «Θα είναι ασυννόμος της αγοράς ή θα έχει άποψη για τη λειτουργία της και θα μεριμνά ώστε να λαμβάνονται υπόψη τα συμφέροντα των πολιτών και του κοινωνικού συνόλου;» αναρωτιέται ο συγγραφέας, ενώ η επικαιρότητα στα πληττόμενα κράτη – και στην Ελλάδα – επιβεβαιώνει ότι προτού καν εξομαλυνθεί η κατάσταση η διαμάχη για τον ρόλο του κράτους έχει αρχίσει. Ο,τι και αν συμβεί πάντως, υποστηρίζει ο συγγραφέας

ας στην καταληκτική πρόταση του ευσύννοπου και καιρίου δοκιμίου του, «η κρίση αποτελεί πρόκληση για δράση».

Για να παραφράσουμε έναν παλιό παιδαγωγικό τίτλο, ο Κώστας Σημίτης δίνει με το καινούργιο βιβλίο του απλά μαθήματα οικονομίας. Το δοκίμιο του *Η κρίση*, τεκμηριωμένο και γραμμένο σε μια υποδειγματική γλώσσα δημοσιογραφικής διεισδυτικότητας, παρουσιάζει μέσα από τέσσερα κεφάλαια την κρίση, τις επιπτώσεις της, την απρόβλεπτη έκτασή της, τη θέση αδυναμίας στην οποία βρίσκεται η Ελλάδα, την απραξία της Ευρωπαϊκής Ένωσης μπροστά σε προβλήματα που θα έπρεπε από καιρό να είχαν αντιμετωπιστεί, τη δοκιμασία, μέχρι καταρρέουσας, βεβαιωμένων που ως πριν από λίγο παρουσιάζονταν ως αξιέπιστα δόγματα. Το δοκίμιο του Κώστα Σημίτη είναι επίκαιρο όχι μόνο γιατί παρακολουθεί την κρίση που βρίσκεται σε εξέλιξη αλλά και γιατί κατά την προετοιμασία του ο συγγραφέας έλαβε υπόψη του όλα τα συμβάντα ως τις 15 Οκτωβρίου. Είναι το μόνο βιβλίο στην ελληνική βιβλιογραφία, μέχρι στιγμής, που μπορεί να πληροφορήσει τον αναγνώστη, με αξιοπιστία, τι συμβαίνει. Για τη βιβλιογραφία του ίδιου του συγγραφέα είναι από τα καλύτερα βιβλία του.

Η αυτορρύθμιση

Ασφαλώς το πρώτο δόγμα που κατέρρευσε είναι η χωρίς κανέναν (κρατικό) έλεγχο λειτουργία της αγοράς και η περίφημη αρχή της αυτορρύθμισής της. Ακούσαμε όλα αυτά τα χρόνια, από σοβαρούς ανθρώπους αλλά και από παπαγαλάκια, την άποψη αφήστε την αγορά να λειτουργήσει και ότι η ίδια θα ρυθμίσει αποκλίσεις και αθέμιτες συμπεριφορές. Ακόμη και στην Ελλάδα, όπου οι θεσμοί είναι τόσο αβασίλει, η αγορά είχε θεοποιηθεί, ακόμη και για επιχειρούμενες μεταρρυθμίσεις όπως οι αλλαγές στην ανώτατη εκπαίδευση. «Οι σεισμικές δονήσεις που συγκλόνισαν το σύ-

στημα, από το 2007 και μετά, έδειξαν ότι οι αγορές δεν μπορούν από μόνες τους να απορρίψουν τις αθέμιτες συμπεριφορές και να επιβραβεύσουν τις ορθές» γράφει ο Κώστας Σημίτης. «Τα οικονομικά μεγέθη είναι τόσο μεγάλα ώστε η αυτορρύθμιση των αγορών επέρχεται με ύφεση τέτοιας έκτασης που θίγει το κοινωνικό σύνολο και τις αμέτοχες στην κερδοσκοπία οικονομικά ασθενέστερες τάξεις. Η διόρθωση τότε παύει να είναι έργο της αγοράς και γίνεται έργο της πολιτείας, που είναι υποχρεωμένη να προλάβει τα χειρότερα».

Μαζί με το δόγμα της αυτορρυθμιστικής ικανότητας της αγοράς, έχασε την ηθική νομιμοποίησή του και το δόγμα ή η ιδεολογία, όπως το ονομάζει ο συγγραφέας, της απόλυτης ελευθερίας των επιχειρηματιών στην αγορά. Βέβαια, το ότι εκείνοι που προκάλεσαν την κρίση εξακολουθούν να επηρεάζουν τις πολιτικές αντιμετώπισής της δημιουργεί ένα μεγάλο πρόβλημα. Και το πρόβλημα αυτό είναι πολιτικό, πρόβλημα των κρατών, ιδιαίτερα από τη στιγμή που «η ανάληψη του κόστους διάσωσης των χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων γίνεται από τους φορολογουμένους».

Περισσότερη Ευρώπη

Εκτός από πραγματιστής, στο δοκίμιο αυτό ο Κώστας Σημίτης είναι και ο ευρωπαϊστής που γνωρίσαμε. «Για να διαχειριστούμε τα θέματα που ανέδειξε η κρίση, χρειαζόμαστε περισσότερη Ευρώπη» γράφει ο Κώστας Σημίτης. Σήμερα έχουμε τη νομισματική ένωση αλλά εκείνο που χρειαζόμαστε είναι η οικονομική διακυβέρνηση. «Χωρίς οικονομική διακυβέρνηση, η πορεία του εγγελημένου δεν θα έχει σταθερότητα και συνέπεια (...) Χωρίς πρόοδο προς την οικονομική ενοποίηση, η ΟΝΕ δεν θα έχει την επιθυμητή σταθερότητα και διεθνή απήχηση. Δεν θα διαθέτει ιδέες και μέσα για να αντιμετωπίζει τις παγκόσμιες εξελίξεις, να έχει λόγο στον διεθνή διάλογο, να παίζει ρόλο

στη διαμόρφωση της επιθυμητής τάξης πραγμάτων». Γνωρίζουμε όλοι ότι η οικονομική διακυβέρνηση δεν είναι αποδεκτή. Αλλά ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι αυτή «θα επιβληθεί από τα πράγματα, είτε μέσα από τους υπάρχοντες θεσμούς είτε με νέους τρόπους συνεργασίας».

Και η Ελλάδα; Μέσα σε αυτήν την κρίση είναι ένας αδύναμος κρίκος. Αύξηση των ελλειμμάτων στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, απώλεια ανταγωνιστικότητας, δραματική μείωση διαθέσιμων κεφαλαίων, υπερχρέωση και μείωση των εισοδημάτων των Ελλήνων, απειλή νέας μετανάστευσης είναι μερικά από τα μείζονα προβλήματα της ελληνικής κοινωνίας. Ο Κώστας Σημίτης επισημαίνει την κυβερνητική αδυναμία απέναντι στην κατάσταση. Πίσω από το προπέτασμα της διεθνούς κρίσης η κυβέρνηση, κατά τον συγγραφέα, γενικολογεί, φοβάται να παρέχει πληροφόρηση, διαμαρτυρείται και δεν είναι σε θέση να συντάξει τον προϋπολογισμό, «τον πρώτο σωστό προϋπολογισμό, όπως τον διαφήμιζε μετά τις εκλογές του 2007».

Ο Κώστας Σημίτης διατυπώνει και ορισμένες παρατηρήσεις χρήσιμες και καθολικής εφαρμογής για την ελληνική κοινωνία. Για παράδειγμα, η γενικολογία είναι ένα καθολικό χαρακτηριστικό. «Η έκφραση “ένα άλλο πανεπιστήμιο” μπορεί να σημαίνει οτιδήποτε – και συνήθως δεν σημαίνει απολύτως τίποτα» γράφει. Το ίδιο μπορεί να πει κανείς για τις μεταρρυθμίσεις, που μέσα από μια κενή ρητορική έχουν...καταντήσει να θεωρούνται όλες νεοφιλελεύθερες, «εσφαλμένα βέβαια» γράφει ο συγγραφέας.

Αξίζει να διαβαστεί το δοκίμιο του Κώστα Σημίτη. Δεν είναι μόνο ο εποπτικός τρόπος του συγγραφέα να παρουσιάζει την κρίση ούτε τα ρεαλιστικά του επιχειρήματα. Είναι και ένα βιβλίο που περιέχει πολιτικό λόγο στοχασμού αλλά και δράσης, πράγμα σπάνιο για την ελληνική πολιτική πραγματικότητα.